

Pienet hetket, suuret tunteet

Sensitiivinen vuorovaikutus alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

Syksy 2025

Jenna Rahomäki

Koulutus	Sosionomi (AMK)	
Tekijä	Jenna Rahomäki	Vuosi 2025
Työn nimi	Pienet hetket, suuret tunteet – Sensitiivinen vuorovaikutus alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa	
Ohjaaja	Sirpa Ylikerälä	

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miksi sensitiivinen vuorovaikutus on erityisen merkityksellistä alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa sekä millä tavoin se tukee lasten turvallisuuden tunnetta, kiintymyssuhteita ja kokonaisvaltaista kehitystä. Tavoitteena oli koota ja jäsentää ajankohtaista tietoa sensitiivisyyden merkityksestä lapsen hyvinvoinnille, sosioemotionaaliseen kasvuun ja oppimisen edellytyksille. Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisenä kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, ja sen toimeksiantajana toimi Varsinais-Suomessa sijaitseva yksityinen päiväkotitoiminta.

Tietoperustassa käsiteltiin varhaiskasvatuksen tavoitteita ja alle kolmevuotiaiden lasten kehityksen erityispiirteitä, kiintymyssuhteita sekä sensitiivistä vuorovaikutusta pedagogisesta näkökulmasta. Aineisto kerättiin systemaattisesti kotimaisista ja kansainvälisistä tietokannoista, joista hyödynnettiin Theseusta, Finnaa ja Vaski-Finnaa sekä yliopistollisia opinnäytetietokantoja, kuten JYX, HELDA, Trepo, Oula-Finna. Lisäksi hakuja tehtiin kansainvälisistä tietokannoista, kuten ERICistä ja Scopuksesta, jotta aineistoon saataisiin laajempi ja monipuolisempi näkökulma. Aineistoksi valikoitui kuusi suomalaista tutkimusta ja teosta, jotka analysoitiin laadullisen teemoittelun avulla.

Tulosten perusteella sensitiivinen vuorovaikutus rakentui kolmesta keskeisestä teemasta: 1) yksilöllisestä ja kiireettömästä kohtaamisesta arjen tilanteissa, 2) tunteiden tunnistamisesta ja säätelyn tukemisesta sekä 3) hoivasta ja pysyvien kiintymyssuhteiden luomisesta. Sensitiivisyys vahvisti lapsen turvallisuuden tunnetta, tuki varhaista tunnesäätelyä ja loi pohjan myönteiselle sosiaaliselle kehitykselle ja oppimiselle. Tulokset osoittivat, että sensitiivisen vuorovaikutuksen toteutuminen edellytti sekä kasvattajan ammatillista herkkyyttä että rakenteellisia edellytyksiä, kuten pienryhmätoimintaa, pysyviä aikuissuhteita ja riittäviä resursseja. Johtopäätösten mukaan sensitiivinen vuorovaikutus on laadukkaan varhaiskasvatuksen perusta, joka turvaa lapsen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen.

Avainsanat Kiintymyssuhde, sensitiivinen vuorovaikutus, sosioemotionaalinen kehitys, varhaiskasvatus, alle kolmevuotiaat

Degree programme in social services

Author Jenna Rahomäki

Year 2025

Subject Small moments, big emotions – Sensitive interaction in early childhood education for children under 3 years old

Supervisor Sirpa Ylikerälä

The purpose of this thesis was to examine why sensitive interaction is particularly significant in early childhood education for children under the age of three, and how it supports their sense of security, attachment relationships and overall development. The aim was to collect and organize current knowledge on the importance of sensitivity for children's well-being, socio-emotional growth, and early learning. The thesis was conducted as a descriptive literature review and was commissioned by a private daycare centre located in Southwest Finland.

The theoretical framework focused on the goals of early childhood education, the developmental characteristics of children under three, attachment patterns, and the concept of sensitive interaction as part of pedagogical practice. The data were systematically collected from Finnish and international databases such as Theseus, Finna, and Scopus. Six Finnish studies and publications that met the inclusion criteria were selected and analysed using qualitative thematic analysis.

The results indicated three key themes of sensitive interaction: 1) individual and unhurried encounters in everyday situations, 2) recognition and support of emotional regulation, and 3) care and the formation of stable attachment relationships. Sensitivity was found to strengthen a child's sense of safety, support emotional development, and create the foundation for positive learning experiences and social competence. The findings highlight that sensitive interaction requires both professional skills and supportive structural conditions, such as small group settings, stable caregiver relationships, and sufficient resources. The study concludes that sensitive interaction forms the basis of high-quality early childhood education, ensuring children's well-being and balanced development.

Keywords Attachment, early childhood education, sensitive interaction, socio-emotional development, toddlers

Pages 32 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Vuorovaikutuksen laatu ja sensitiivisyyden ymmärtäminen varhaiskasvatuksessa	2
2.1	Alle 3-vuotiaat varhaiskasvatuksessa	2
2.2	Kiintymyssuhde ja sen merkitys varhaiskasvatuksessa	3
2.3	Pedagoginen herkkyys ja sensitiivinen vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa	4
2.4	Sensitiivisyyden vaikutukset ja sitä tukevat käytännöt	5
2.5	Sensitiivisyyden arviointi ja mittaaminen	7
3	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	8
4	Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen toteutus	9
4.1	Aineiston haku ja valintaprosessi	10
4.2	Aineiston sisältö ja valittujen lähteiden kuvaus	12
4.3	Aineiston analyysi ja teemoittelun eteneminen	14
5	Tutkimuksen tulokset	15
5.1	Yksilöllinen ja kiireetön kohtaaminen arjessa	16
5.2	Tunteiden tunnistaminen ja säätelyn tuki	17
5.3	Hoiva ja kiintymyssuhteet	19
6	Tutkimuksen eettisyys ja kestävän kehityksen näkökulma	20
7	Johtopäätöksiä tuloksista	21
8	Pohdinta	23
	Lähteet	26

Taulukot

Taulukko 1 Teemoittelu aineistosta	16
--	----

1 Johdanto

Päiväkodissa opitaan paljon muutakin kuin värejä ja muotoja – siellä opitaan luottamaan, kuuntelemaan ja tulemaan kuulluksi. Sensitiivinen vuorovaikutus tarkoittaa aikuisen kykyä havaita lapsen tunteita ja viestejä sekä vastata niihin lämpimästi, johdonmukaisesti ja lapsen tarpeita kunnioittaen (Hännikäinen, 2017, ss. 59–60). Se on näkymätön perusta, joka mahdollistaa oppimisen, osallisuuden ja hyvinvoinnin. Se alkaa hetkestä, jossa lapsi tulee nähdyksi.

Varhaiskasvatuksessa sensitiivinen kohtaaminen on keskeinen osa laatua ja pienten lasten hyvinvoinnin tukemista. Erityisesti alle kolmevuotiaiden lasten kohdalla aikuisen kyky havaita ja vastata lapsen viesteihin vaikuttaa kiintymyssuhteiden muodostumiseen, lapsen minäkuvaan ja turvallisuuden tunteeseen. Aihe on yhteiskunnallisesti merkittävä, sillä varhaiskasvatus edistää lasten yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja oppimisen edellytyksiä. Sensitiivisyys on myös ammatillinen taito, jota voidaan kehittää ja joka kuuluu varhaiskasvatuksen pedagogiseen perustehtävään. (OPH, 2022, ss. 34, 42–43, 45) Myös varhaiskasvatuslaki (540/2018) turvaa jokaisen lapsen oikeuden laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja yhdenvertaisiin kasvun ja oppimisen mahdollisuuksiin.

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana ovat sekä tutkimuksen että työelämän tarpeet. Työn tilaajana toimii Varsinais-Suomessa sijaitseva yksityinen päiväkotit, jossa pienten lasten kanssa työskentely tekee sensitiivisen vuorovaikutuksen merkityksen näkyväksi joka päivä. Arjen kokemusten perusteella kasvattajan herkkyys korostuu erityisesti arjen herkemmissä tilanteissa, kuten lapsen lohdutuksessa, siirtymissä tai silloin, kun lapselle sattuu kiusalliseksi koettu asia muiden läsnä ollessa. Näissä hetkissä aikuisen tapa puhua ja toimia vaikuttaa merkittävästi siihen, millaisena lapsi kokee itsensä ja kuinka hän tulee hyväksytyksi ryhmässä. Aihe on minulle myös henkilökohtaisesti merkityksellinen, sillä olen työskennellyt paljon pienten lasten kanssa ja haluan edistää omaa oppimistani sekä asiantuntemustani sensitiivisen vuorovaikutuksen merkityksestä varhaiskasvatuksessa.

Työn teoreettinen tausta pohjautuu varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan ja kiintymyssuhdemalleihin, jotka yhdessä selittävät lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen merkitystä. Työssä hyödynnetään myös ajankohtaisia tutkimuksia ja ammatillista kirjallisuutta, jotka valottavat sensitiivisen vuorovaikutuksen roolia varhaiskasvatuksen arjessa ja sen vaikutusta lapsen hyvinvointiin. Päiväkodin arjessa sensitiivisyys näkyy pienissä, mutta ratkaisevissa hetkissä – katseessa, kosketuksessa,

tunteen sanoittamisessa ja rauhallisessa läsnäolossa – jotka rakentavat luottamusta ja myönteisiä kiintymyssuhteita (Hännikäinen, 2017, ss. 59–61).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla, miksi sensitiivinen vuorovaikutus on erityisen merkityksellistä alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksessa sekä millä tavoin se tukee lasten turvallisuuden tunnetta, kiintymyssuhteita ja kokonaisvaltaista kehitystä. Tavoitteena on koota ja jäsentää ajankohtaista tutkimustietoa, jota voidaan hyödyntää sekä tilaajayksikössä että laajemmin varhaiskasvatuksen kentällä. Työ tukee kasvattajien ammatillista reflektiota ja sensitiivisen toimintakulttuurin vahvistamista sekä tarjoaa koottua tietoa sensitiivisyyden merkityksestä varhaiskasvatuksessa.

2 Vuorovaikutuksen laatu ja sensitiivisyyden ymmärtäminen varhaiskasvatuksessa

Tässä luvussa tarkastellaan sensitiivistä vuorovaikutusta varhaiskasvatuksen kontekstissa yhdistäen teoreettiset lähtökohdat ja käytännön näkökulmat. Luvun tavoitteena on jäsentää, millaisista tekijöistä vuorovaikutuksen laatu muodostuu ja miten sensitiivisyys ilmenee varhaiskasvatuksen arjessa pienten lasten kanssa työskennellessä. Käsittely etenee varhaiskasvatuksen tavoitteista ja alle kolmevuotiaiden lasten kehityksellisistä erityispiirteistä kohti kiintymyssuhteen merkitystä ja sen yhteyttä sensitiiviseen toimintaan sekä pedagogiseen herkkyyteen ja empaattiseen kohtaamiseen osana laadukasta varhaiskasvatusta.

Luvun lopussa syvennyttään sensitiivisyyden tukemiseen, arviointiin ja reflektointiin, joiden avulla vuorovaikutuksen laatua voidaan kehittää sekä yksilö- että työyhteisötasolla. Kokonaisuutena luku rakentaa teoreettisen ja ammatillisen perustan ymmärrykselle siitä, miten sensitiivinen vuorovaikutus tukee lapsen hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista varhaiskasvatuksen arjessa.

2.1 Alle 3-vuotiaat varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Sen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja turvata koulutuksellinen tasa-arvo inklusion periaatteiden mukaisesti. Inklusiolla tarkoitetaan, että jokaisella lapsella on yhtäläiset oikeudet, ja että tasa-arvo, yhdenvertaisuus, moninaisuuden arvostaminen ja sosiaalinen osallisuus

toteutuvat. Varhaiskasvatus täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa osaltaan lasten hyvinvoinnista. Valtakunnallinen ohjaus varmistaa, että kaikilla lapsilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen, ja toimintaa ohjaa kolmitasoinen varhaiskasvatussuunnitelma: valtakunnallinen, paikallinen ja lapsen oma suunnitelma. (OPH, 2022, s. 9) Varhaiskasvatustalaki (540/2018) ohjaa varhaiskasvatuksen toteuttamista säätämällä lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, sen järjestämisen ja tuottamisen periaatteista sekä tietovarannon käytöstä.

Alle kolmevuotiaiden lasten kohdalla varhaiskasvatuksessa korostuvat hoivan ja turvallisten ihmissuhteiden merkitys, sillä niiden avulla lapsi rakentaa perustaa hyvinvoinnille ja oppimiselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022, s. 12) mukaan, jokaisella lapsella tulisi olla oikeus suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen varhaiskasvatukseen, minkä vuoksi jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Lainsäädäntö ja varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat korostavat, että varhaiskasvatuksen tulee huomioida lapsen yksilölliset tarpeet sekä mahdollistaa lasten osallisuus heitä koskevissa päätöksissä. Osallisuutta vahvistavat erityisesti sensitiiviset kohtaamiset ja kokemus siitä, että lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi (Laaksonen, 2022, ss. 10–26, 30).

2.2 Kiintymyssuhde ja sen merkitys varhaiskasvatuksessa

Kiintymyssuhde on vauvan ja häntä hoitavan aikuisen välille muodostuva varhainen tunneside, joka turvaa lapsen selviytymistä ja luo pohjan myöhemmille ihmissuhteille. Lapsen näkökulmasta kiintymyssuhde tarkoittaa kokemusta siitä, että hänen tarpeisiinsa vastataan, hänet otetaan huomioon ja hän voi luottaa siihen, että aikuinen on saatavilla. Varhaiset kokemukset muovaavat lapsen sisäisiä malleja siitä, millainen hän itse on ja miten häneen suhtaudutaan. (Tokola & Airo, 2024)

Turvallinen kiintymyssuhde muodostaa perustan lapsen kasvulle, kehitykselle ja myöhemmille ihmissuhteille. Korkalaisen (2023) mukaan se rakentuu vähitellen vastavuoroisissa ja johdonmukaisissa suhteissa, joissa aikuinen on läsnä, huomioi lapsen tarpeet ja tarjoaa fyysistä läheisyyttä. Varhaiset kokemukset vaikuttavat siihen, oppiiko lapsi luottamaan ympäristöönsä ja säätelemään tunteitaan. Lapsi voi muodostaa useita kiintymyssuhteita, mutta turvattomuus voi syntyä, jos aikuinen on poissaoleva tai reagoi epäjohdonmukaisesti. Pitkittynyt stressi tai useat hoitosuhteet voivat myös heikentää kiintymyksen rakentumista.

Varhaiskasvatuksessa turvallisen kiintymyksen turvaaminen tarkoittaa, että lapsella on pysyvä ja sensitiivinen aikuinen, jonka johdonmukainen ja empaattinen tuki vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta, itsetuntoa ja kykyä solmia kestäviä vuorovaikutussuhteita. Tämä näkyy lapsen arjessa konkreettisina kokemuksina pysyvyydestä ja turvallisuudesta. Turvalliset kiintymyssuhteet tukevat lapsen hyvinvointia ja antavat hänelle mahdollisuuden osallistua myönteisesti ryhmän toimintaan. (Sinkkonen, 2004)

Sinkkosen (2004) mukaan sensitiivisyys on kiintymyssuhteen keskeinen osa, sillä aikuisen kyky virittäytyä lapsen viesteihin ja tulkita niitä oikein vahvistaa lapsen kokemusta turvallisuuden tunteesta ja tukee tunne-elämän kehitystä. Tämä luottamus kantaa lasta myös myöhemmissä ihmissuhteissa. Toisaalta sensitiivisyyden puute – esimerkiksi lapsen jättäminen yksin selviytymään tunnekuohusta – voi heikentää lapsen kykyä ilmaista ja säädellä tunteitaan.

2.3 Pedagoginen herkkyys ja sensitiivinen vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa

Pedagoginen herkkyys kuvaa kasvattajan kykyä havainnoida, tulkita ja vastata lapsen viesteihin niin, että lapsi kokee tulevansa nähdyksi ja ymmärretyksi. Hännikäisen (2017, ss. 56–63) mukaan herkkyys ilmenee arjen pienissä kohtaamisissa, kuten katsekontaktissa, lempeässä äänessä, kosketuksessa ja sylissä, tunteiden sanoittamisessa sekä hyväksyvän ilmapiirin luomisessa. Pedagoginen herkkyys yhdistää hoidon, kasvatuksen ja opetuksen, kokonaisuudeksi, joka tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Sensitiivinen vuorovaikutus on pedagogisen herkkyyden käytännön ilmentymä. Se tarkoittaa aikuisen kykyä olla herkkä lapsen aloitteille ja vastata niihin johdonmukaisesti ja lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden. (Hännikäinen, 2017, ss. 59–61) Ramoksen ym. (2023, ss. 3–6) mukaan sensitiivisyys tukee lapsen varhaista tunteiden säätelyä ja toiminnanohjausta. Se ei ole vain lapsen tunteiden tunnistamista, vaan aikuisen taitoa mukauttaa omaa toimintaansa niin, että lapsi kokee olonsa hyväksytyksi ja kuulluksi. Käytännössä se näkyy rauhallisessa läsnäolossa, tunteiden ja tarpeiden sanoittamisessa sekä turvallisen ilmapiirin luomisessa.

Alle kolmevuotiaat lapset aistivat herkästi aikuisen tunnetilan ja suhtautumisen heihin. Turvallinen ja rohkaiseva ympäristö tukee lapsen uteliaisuutta ja aloitteellisuutta, kun taas kiireinen tai etäinen ilmapiiri voi heikentää lapsen luottamusta ja vuorovaikutusaloitteita. Lapsi tarvitsee aikuisen, joka on fyysisesti ja emotionaalisesti läsnä ja viestii hyväksyntää ja kiinnostusta. Lämmin, johdonmukainen ja rauhallinen aikuisen läsnäolo vahvistaa lapsen

käsitystä omasta arvokkuudestaan ja tukee hänen kokonaisvaltaista kehitystään. (Kalliala, 2012, ss. 54–55)

Koivunen (2009, ss. 33–36) tarkastelee empatiaa sensitiivisyyden keskeisenä osa-alueena. Empaattinen kasvattaja eläytyy lapsen asemaan ja sanoittaa hänen tunteitaan, jolloin lapsi kokee tulevansa ymmärretyksi ja rauhoittuu. Empatian puute sen sijaan lisää turvattomuutta, jos lapsen kokemuksia ohitetaan tai vähätellään. Empaattinen toiminta viestii lapselle, että hänen tunteensa ovat tärkeitä ja hänestä välitetään.

Ammatillinen sensitiivisyys näkyy varhaiskasvatuksen arjessa ilmeissä, äänenpainoissa ja eleissä, jotka viestivät arvostusta ja hyväksyntää. Myös sukupuolisensitiivisyys on osa tätä kokonaisuutta, sillä kasvattajan tehtävänä on purkaa rajoittavia sukupuolirooleja ja tukea jokaista lasta yksilöllisesti hänen vahvuuksiensa ja kiinnostustensa mukaisesti. (Alasaari ym., 2022, ss. 26–27, 40–43) Pedagoginen herkkyys ja sensitiivinen vuorovaikutus rakentavat yhdessä pohjan turvalliselle kiintymyssuhteelle, mutta ne eivät ole sama asia. Sensitiivisyys näkyy aikuisen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa, kun taas kiintymyssuhde on lapsen ja aikuisen välille muodostuva tunneside. Sensitiivinen ja pedagogisesti herkkä aikuinen luo edellytykset kiintymyksen, oppimisen ja hyvinvoinnin vahvistumiselle varhaiskasvatuksen arjessa. (Hännikäinen, 2017, ss. 58–61)

2.4 Sensitiivisyyden vaikutukset ja sitä tukevat käytännöt

Lapsen kehitys on kokonaisvaltaista, oppimista tapahtuu kaikkialla ja siihen kietoutuvat tunteet, havainnot, kokemukset, leikki sekä vuorovaikutus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022, ss. 24, 36) todetaan, että lapsi oppii parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvallisiksi. Myönteiset tunnekokemukset ja sensitiivinen vuorovaikutus vahvistavat lapsen oppimismotivaatiota ja rohkaisevat lasta kokeilemaan ja ilmaisemaan itseään. Leikki ja vertaisryhmän vuorovaikutus tukevat sosiaalisten taitojen harjoittelua, mutta lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta, mallia ja turvaa, jotta hän voi vähitellen oppia säätämään tunteitaan ja toimimaan osana yhteisöä.

Turvallisuuden tunne muodostaa alle kolmevuotiaan hyvinvoinnin perustan, ja sen tukeminen edellyttää sekä perheen että varhaiskasvatuksen yhteistyötä. Ennen varhaiskasvatuksen aloitusta käydyt keskustelut vanhempien kanssa auttavat kasvattajia tunnistamaan lapsen yksilöllisiä tarpeita ja suunnittelemaan tarvittavaa tukea. Luottamuksellinen suhde vanhempien ja kasvattajien välillä vahvistaa lapsen kokemusta turvallisuudesta. Päiväkodin aloitus voi olla lapselle kuormittava kokemus, mutta

sensitiivisen aikuisen tuki auttaa lasta vähitellen rakentamaan luottamusta uuteen ympäristöön. (Impiö & Kairamo, 2023, s. 15)

Alle kolmevuotiaiden lasten tunnesäätely on vasta kehittymässä, ja siksi he tarvitsevat aikuisen tukea omien tunteidensa ymmärtämiseen ja hallintaan. Tunteet voivat vaihdella nopeasti ja ilmetä voimakkaasti, sillä lapsella ei vielä ole riittävästi keinoja ilmaista niitä sanallisesti. Johdonmukainen ja rauhallinen aikuinen toimii lapsen rinnalla tunteiden tulkitsijana ja säätelyn tukijana. Kun aikuinen vastaa lapsen tunteisiin ennakoitavasti ja turvallisesti, lapsi oppii, että tunteet ovat sallittuja ja hallittavissa. Näin hän vähitellen oppii nimeämään, säätelemään ja ilmaisemaan tunteitaan sekä löytämään keinoja rauhoittua haastavissa tilanteissa. (MLL, 2025a)

Sosioemotionaalinen kehitys etenee varhaislapsuudessa vähitellen. Lapsi harjoittelee ilmaisemaan omaa tahtoaan, osallistumaan yhteiseen toimintaan ja huomioimaan muiden tunteita. Leikki toimii tärkeänä oppimisympäristönä, jossa lapsi harjoittelee vuorovaikutustaitoja ja empatiaa. Aikuisen rooli on tukea tätä prosessia mallintamalla hyväksyttäviä toimintatapoja, turvaamalla lapsen kokemusta ryhmään kuulumisesta ja auttamalla sanoittamaan erilaisia tunteita ja tilanteita. Kun lapsi saa sensitiivisen aikuisen rinnalla kokea tulevansa hyväksytyksi ja arvostetuksi, hänen itsetuntonsa, empatiakykynsä ja itsesäätelytaitonsa vahvistuvat. Näin sensitiivisyys luo perustan myönteisille vertaissuhteille, yhteisöllisyydelle ja oppimisen edellytyksille. (MLL, 2025b)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022, s. 64) todetaan, että sensitiivisyyttä tukevat pedagogiset käytännöt rakentuvat ennakoitavasta ja selkeästä arjesta, jossa lapsi kokee olonsa turvallisiksi. Selkeät rutiinit ja toistuvat toiminnot auttavat lasta hahmottamaan ympäristöään ja ennakoimaan tapahtumia. Vuorovaikutuksessa hyödynnetään monipuolisia ja saavutettavia kommunikointitapoja, kuten kuvia, viittomia tai muita tukiviittomia sekä tarvittaessa digitaalisia ratkaisuja. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää yhteisiä toimintatapoja, joita suunnitellaan, havainnoidaan, dokumentoidaan ja arvioidaan systemaattisesti. Tuki voidaan toteuttaa yksilöllisesti, pienryhmissä tai koko ryhmän tasolla, mutta aina osana inklusiivista toimintakulttuuria, jossa lapsi saa tarvitsemansa tuen vertaisryhmässä.

Sensitiivinen vuorovaikutus ei ole vain yksittäisen kasvattajan osaamista, vaan se kytkeytyy koko työyhteisön toimintakulttuuriin. Kajanin (2021, ss. 68–70) tutkimuksen mukaan reflektiivinen työote on keskeinen väline sensitiivisyyden kehittämisessä. Kun henkilöstö arvioi toimintaansa ja pohtii yhdessä arjen tilanteita, sensitiivisyys konkretisoituu käytännön ratkaisuiksi esimerkiksi leikki- ja siirtymätilanteissa. Reflektio tekee näkyväksi myös lapsen

näkökulman ja auttaa kasvattajia tunnistamaan, miten heidän oma toimintansa vaikuttaa lapsen kokemuksiin.

Kokkala (2023, ss. 27, 33, 62) korostaa, että laadukas vuorovaikutus vaatii aikaa, resursseja ja tietoista pysähtymistä arjen keskellä. Arviointi ja reflektio auttavat tunnistamaan sekä vahvuuksia että kehittämiskohteita, ja tukevat yhteisten käytäntöjen muodostumista. Työyhteisön avoin keskustelu ja jaettu vastuu varmistavat, että sensitiivisyys ei jää yksittäisten kasvattajien henkilökohtaiseksi osaamiseksi, vaan siitä tulee osa koko yksikön toimintaa. Reflektiivinen työote voidaan Kokkolan (2023) mukaan nähdä pedagogisena käytäntönä, joka lisää kasvattajien tietoisuutta omasta toiminnastaan, vahvistaa ammatillista sensitiivisyyttä ja tukee koko työyhteisön kykyä kohdata lapset arvostavasti.

Kallialan (2012, ss. 31, 58–59, 160) mukaan pienryhmätoiminta tukee alle kolmevuotiaiden sopeutumista varhaiskasvatukseen. Lapselle tulisi antaa aikaa muodostaa luottamusta omahoitajaan, toisiin lapsiin ja muihin aikuisiin vähitellen pitenevien hoitopäivien kautta. Pehmeään laskuun olisi hyvä varata vähintään kaksi viikkoa, eikä kaikkien lasten tulisi aloittaa samanaikaisesti, jotta ryhmä pysyy hallittavana ja lapsen etu säilyy keskiössä. Kallialan mukaan suhteellinen pysyvyys, jossa lapset pysyvät samoissa ryhmissä, mutta aikuiset voivat vaihdella ryhmissä, tukee sekä lasten turvallisuutta että henkilöstön osaamisen monipuolista hyödyntämistä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on olennainen osa sensitiivistä toimintakulttuuria. Sen perusta on luottamus, tasavertainen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Päivittäinen viestintä, lapsen arjen jakaminen ja avoin keskustelu vahvistavat yhteistä ymmärrystä lapsen hyvinvoinnin tukemisesta. Erityisesti siirtymävaiheissa – kuten varhaiskasvatuksen aloituksessa tai ryhmän vaihtuessa – yhteistyö on ratkaisevaa. Lapsen yksilölliset tarpeet huomioidaan suunnittelemalla ja toteuttamalla tuki yhdessä huoltajien kanssa. Huoltajien osallistuminen varhaiskasvatuksen kehittämiseen lisää yhteisöllisyyttä ja tukee henkilöstön työtä. (OPH, 2022, ss. 37–38)

2.5 Sensitiivisyyden arviointi ja mittaaminen

Viimeaikaiset pro gradu -tutkielmat ovat tuoneet tietoa siitä, miten sensitiivistä vuorovaikutusta voidaan arvioida varhaiskasvatuksessa ja mitä merkitystä arvioinnilla on laadun kehittämisessä. Kajanin (2021, ss. 54–58) tutkimus osoittaa, että sensitiivisyyttä voidaan tehdä näkyväksi erilaisten arviointivälineiden, kuten taitoportaiden, avulla. Menetelmä auttaa kasvattajia hahmottamaan, millaista heidän vuorovaikutuksensa on eri

tilanteissa, ja tukee samalla reflektiota omasta työskentelystä. Arviointi ei jää irralliseksi mittaamiseksi, vaan se toimii työvälineenä, joka konkretisoi sensitiivisyyden merkityksen arjen kasvatustilanteissa. Samalla se vahvistaa henkilöstön yhteistä keskustelua ja lisää jaettavaa ymmärrystä siitä, mitä laadukas ja sensitiivinen vuorovaikutus tarkoittaa käytännössä.

Kokkalan (2023, ss. 67–71) tutkimus puolestaan tuo esiin varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä laadukkaasta vuorovaikutuksesta sekä sen arvioinnista. Tutkimuksen mukaan laadukas vuorovaikutus perustuu rauhalliseen ja turvalliseen ilmapiiriin, lapsen yksilölliseen kohtaamiseen ja pienryhmätoimintaan. Sen sijaan kiire, suuret ryhmäkoot ja henkilöstön kuormitus heikentävät vuorovaikutuksen laatua. Merkittävää on, että monissa yksiköissä ei ollut käytössä systemaattisia menetelmiä vuorovaikutuksen laadun arvioimiseksi, eikä arviointi ollut säännöllistä. Tämä kertoo tarpeesta kehittää selkeitä arviointikäytäntöjä ja yhteisiä tavoitteita, jotta vuorovaikutuksen laatu voidaan varmistaa ja sitä voidaan parantaa.

Yhdessä nämä tutkimukset korostavat, että sensitiivisyyden arviointi ei ole pelkkää laadun mittaamista, vaan se on olennainen osa varhaiskasvatuksen kehittämistä. Arvioinnin avulla tehdään näkyväksi vuorovaikutuksen vahvuudet ja kehittämiskohteet, mikä tukee ammatillista kasvua sekä yksilö- että työyhteisötasolla. Sensitiivisyyden arviointi auttaa varmistamaan, että varhaiskasvatuksen laatu ei perustu vain rakenteisiin, vaan myös siihen, millaiseksi lapsen arki ja kokemukset rakentuvat vuorovaikutuksessa henkilöstön kanssa.

3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla, miksi sensitiivinen vuorovaikutus on erityisen merkityksellistä alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa sekä millä tavoin se tukee lasten turvallisuuden tunnetta, kiintymyssuhteita ja kokonaisvaltaista kehitystä. Työssä tarkastellaan, miten sensitiivisyys ilmenee varhaiskasvatuksen arjessa ja miten se edistää lapsen emotionaalista hyvinvointia, sosiaalisten suhteiden rakentumista ja varhaisia oppimisen edellytyksiä.

Opinnäytetyön tavoitteena on koota ja jäsentää ajankohtaista tutkimustietoa, jonka avulla voidaan vahvistaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten osaamista ja lisätä tietoisuutta sensitiivisen vuorovaikutuksen merkityksestä. Tuloksia voidaan hyödyntää käytännön kasvatustyössä esimerkiksi työyhteisöjen kehittämisen, pedagogisten käytäntöjen arvioinnin ja lapsen yksilöllisen tukemisen näkökulmista. Lisäksi työ tarjoaa aineksia

opiskelijoille ja kasvattajille oman toiminnan reflektointiin ja ammatillisen sensitiivisyyden vahvistamiseen.

Tutkimuskysymykset ohjaavat koko katsauksen prosessia ja on keskeinen osa kuvailevaa kirjallisuuskatsausta sekä muodostaa tutkimuksen teoreettisen ja sisällöllisen perustan (Ks. Kangasniemi ym., 2013, ss. 294–298). Ne on muotoiltu siten, että ne rajaavat aihetta tarkoituksenmukaisesti, mutta mahdollistavat monipuolisen tarkastelun eri näkökulmista.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Miksi sensitiivinen vuorovaikutus on tärkeää alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa?
- Miten sensitiivinen vuorovaikutus tukee alle 3-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunnetta, kiintymyssuhteita ja kokonaisvaltaista kehitystä varhaiskasvatuksessa?

4 Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen toteutus

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valittiin kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvaileva katsaus kuuluu kirjallisuuskatsausten yleisimpiin muotoihin, ja sen avulla voidaan muodostaa kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä sekä jäsentää aiemmin tuotettua tietoa. Menetelmä on luonteeltaan joustava ja mahdollistaa ilmiön tarkastelun useasta näkökulmasta ilman tiukkoja metodisia rajoituksia, joita esimerkiksi systemaattisiin katsauksiin liittyy (Vilkkä, 2023, luku 1.2.1).

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus valittiin menetelmäksi, koska sen avulla on mahdollista tarkastella laajasti ja monipuolisesti varhaiskasvatuksen sensitiivisen vuorovaikutuksen ilmiötä, jota on tutkittu useista eri näkökulmista. Menetelmä soveltuu tilanteisiin, joissa tutkittava aihe on monimuotoinen ja käsitteellisesti laaja, eikä sitä voida kuvata yhden menetelmän tai teoreettisen viitekehyksen avulla (Kangasniemi ym., 2013, ss. 291–294). Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen etuna on sen joustavuus, se mahdollistaa sekä tutkimuksellisen että käytännöllisen tiedon yhdistämisen ja soveltamisen. Kangasniemi ym. (2013, ss. 294–295) toteaa, että menetelmä mahdollistaa tutkimuskysymykseen liittyvän aineiston kokoamisen, luokittelun ja kuvaamisen sekä ilmiön merkitysten ja yhteyksien tarkastelun. Tällä tavalla voidaan tunnistaa keskeisiä teemoja, tehdä näkyväksi olemassa olevaa tietoa ja tuottaa tietopohjaa varhaiskasvatuksen kehittämiseksi.

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen eteneminen voidaan jäsentää eri tavoin. Kangasniemi ym. (2013, ss. 294–298) kuvaavat sen koostuvan neljästä vaiheesta: tutkimuskysymyksen asettamisesta, aineiston valinnasta, aineiston kuvailun rakentamisesta ja tulosten

tarkastelusta. Vilkka (2023, luku 1.5) puolestaan jakaa prosessin kolmeen laajaan vaiheeseen: aineiston aihepiirin ja hakusuunnitelman määrittelyyn, aineiston tunnistamiseen ja analyysiin sekä katsauksen kirjoittamiseen ja johtopäätösten tekemiseen. Näistä näkemyksistä huolimatta molemmat painottavat systemaattisuutta, kriittisyyttä ja läpinäkyvyyttä koko prosessin ajan.

Tässä opinnäytetyössä prosessia ohjaa tutkimuskysymykset, jotka toimivat katsauksen ytimenä ja suuntaavat sekä aineiston valintaa että analyysiä. Aineiston valinnassa keskeistä on löytää sellaisia tutkimuksia ja julkaisuja, jotka mahdollisimman hyvin vastaavat kysymyksiin sensitiivisen vuorovaikutuksen merkityksestä sekä vaikutuksista alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Katsaukseen sisällytetään tutkimuksia, jotka tarkastelevat esimerkiksi turvallisuuden tunnetta, tunnesäätelyn tukemista ja sosioemotionaalista kehitystä, sillä nämä osa-alueet konkretisoivat sensitiivisyyden vaikutuksia.

Aineiston analysoinnissa hyödynnetään laadullista teemoittelua, jonka avulla aineistosta nostetaan esiin toistuvia piirteitä ja ilmiöön liittyviä keskeisiä näkökulmia, jotka järjestetään tutkimuskysymyksen kannalta merkityksellisiksi kokonaisuuksiksi (ks. Juhila, 2021). Näin syntyy jäsennelty kokonaiskuva siitä, miksi sensitiivinen vuorovaikutus on tärkeää varhaiskasvatuksen pienimpien lasten hyvinvoinnin ja kehityksen tukemisessa.

4.1 Aineiston haku ja valintaprosessi

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen toisessa vaiheessa keskitytään aineiston valintaan. Kangasniemi ym. (2013, ss. 294–298) jäsentävät kirjallisuuskatsauksen neljään vaiheeseen, joista toinen koskee juuri aineiston hakua ja valintaa. Vilkka (2023, luku 1.5) puolestaan kuvaa prosessin kolmivaiheisena, jossa aineiston tunnistaminen ja laadun arviointi muodostavat yhden keskeisen vaiheen. Näkemyksissä on eroja, mutta molemmat korostavat systemaattisuutta, kriittisyyttä ja läpinäkyvyyttä hakuprosessissa.

Tässä työssä aineisto koostui tutkimuksista ja kirjallisuudesta, jotka tarkastelevat sensitiivisen vuorovaikutuksen merkitystä alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Hakuprosessi toteutettiin 25.8.–30.9.2025 välisenä aikana. Kotimaisista tietokannoista hyödynnettiin Theseusta, Finnaa ja Vaski-Finnaa sekä yliopistollisia opinnäytetietokantoja JYX, HELDA, Trepo ja Oula-Finna. Lisäksi hakuja tehtiin kansainvälisistä tietokannoista, kuten ERICistä ja Scopuksesta, jotta aineistoon saataisiin laajempi ja monipuolisempi näkökulma.

Hakusanoina käytettiin muun muassa sensitiivisyys, sensitiivinen vuorovaikutus, pienten pedagogiikka, varhaiskasvatus, sensitiivinen varhaiskasvatus ja alle kolmevuotiaat. englanninkielisissä hauissa käytettiin yhdistelmiä sensitivity OR responsive caregiving AND early childhood education AND (toddlers OR under three) AND (attachment OR emotion regulation OR executive function).

Sisäänottokriteereinä olivat tutkimuskysymykseen vastaaminen, ajantasaisuus (julkaistu vuoden 2000 jälkeen), aiheeseen liittyvyys sekä aineiston saatavuus kokonaisina teksteinä. Poissulkukriteereinä rajattiin pois tutkimukset, joissa konteksti ei liittynyt varhaiskasvatukseen, kohdeikäryhmä oli pääosin yli kolmevuotiaat, aihetta käsiteltiin vain teoreettisesti ilman tutkimusnäyttöä tai joissa kieli oli muu kuin suomi tai englantia. Hakuprosessi eteni vaiheittain: ensin tehtiin testihakuja, joiden avulla tarkennettiin hakusanoja ja rajauksia, minkä jälkeen toteutettiin varsinainen aineistonkeruu. Hakulauseiden avulla saatiin yhteensä 184 alkuperäistä osumaa. Näistä otsikoiden perusteella valikoitui 52 julkaisua, jotka vaikuttivat tutkimusaiheen kannalta merkityksellisiltä. Tiivistelmien tarkastelun jälkeen jatkoon valittiin 21 julkaisua, joista 12 luettiin kokonaisuudessaan. Lopulliseen analyysiin sisällytettiin kuusi tutkimusta ja teosta, jotka vastasivat työn sisäänottokriteerejä ja tutkimuskysymyksiä parhaiten.

Aineiston laadun arviointi toteutettiin kolmen kriteerin avulla: relevanssi tutkimuskysymykseen, metodinen laatu (asetelma, aineiston koko, aineistonkeruun ja analyysin läpinäkyvyys) ja siirrettävyys varhaiskasvatuksen kontekstiin. Tutkimukset ja teokset muodostivat katsauksen ytimen ja tarjosivat käsitteellisen pohjan sensitiivisyyden tarkastelulle, kun taas pro gradu -tutkielmat täydensivät aineistoa erityisesti henkilöstön kokemusten kuvaajina.

Aiheen valintaan vaikutti myös oma kiinnostukseni ja se, että sensitiivinen vuorovaikutus on vahvasti linjassa omien ammatillisten arvojeni kanssa. Aiheesta löytyi runsaasti kotimaista ja kansainvälistä tutkimusta, kirjallisuutta sekä opinnäytetöitä, mikä vahvasti päätöstäni toteuttaa kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvaileva katsaus sopii tähän ilmiöön erityisen hyvin, koska se mahdollistaa sensitiivisyyden tarkastelun monesta eri näkökulmasta: kiintymyssuhteen, tunteiden säätelyn, arjen pedagogiikan ja rakenteellisten ratkaisujen kautta. Menetelmä ei kuitenkaan mahdollista esimerkiksi meta-analyysiä tai vaikutusten kvantitatiivista vertailua, vaan sen vahvuus on ilmiön kokonaisvaltaisessa ymmärtämisessä ja erilaisten tutkimus- ja kokemustiedon aineistojen yhdistämisessä.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston ei tarvitse aina olla uutta empiiristä havaintoaineistoa, vaan jo olemassa olevat tutkimukset ja dokumentit tarjoavat arvokkaan

pohjan ilmiön ymmärtämiselle. Eskola ja Suoranta (1998, Aineistonkeruumenetelmä-luku) korostavat, että valmiit aineistot voivat toimia uudenlaisina lähteinä, kun niitä tarkastellaan eri näkökulmasta tai suhteutetaan uusiin tutkimuskysymyksiin. Tämä näkökulma tukee myös tämän opinnäytetyön toteutusta: kuvaileva kirjallisuuskatsaus kokoaa yhteen olemassa olevaa tietoa ja tulkitsee sitä uudesta näkökulmasta suhteessa sensitiiviseen vuorovaikutukseen alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksessa.

4.2 Aineiston sisältö kuvaus

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen kolmas vaihe on aineiston kuvailun rakentaminen (Kangasniemi, 2013, ss. 294–298). Tähän katsaukseen valikoitui kuusi suomalaista tutkimusta ja teosta, jotka tarkastelevat sensitiivisen vuorovaikutuksen merkitystä erityisesti alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Aineiston tekstit muodostavat monipuolisen kokonaisuuden, jossa ilmiötä lähestytään arjen käytäntöjen, tunteiden ja kiintymyssuhteen, pedagogisten ratkaisujen sekä varhaiskasvatuksen opettajien näkökulmista.

Ensimmäinen aineisto on Kallialan (2008) tutkimus, joka kuvaa päiväkodin arkea ja tuo näkyväksi, kuinka aikuisen ja lapsen kohtaamiset rakentuvat usein arjen rutiinien keskellä. Tutkimus osoittaa, että lapsen yksilöllinen huomioiminen ei aina toteudu, mikä voi heikentää lapsen kokemusta nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta. Tämä havainnollistaa aikuisen sensitiivisyyden tarvetta varhaiskasvatuksen kiireisessä toimintaympäristössä.

Toinen aineisto on Kannisen ja Sigfridsin (2012) teos ”Tunne minut!”, jossa tarkastellaan lapsen tunne-elämän kehitystä ja aikuisen roolia tunteiden säätelyn tukijana. Teos korostaa aikuisen emotionaalista saatavilla oloa sekä kykyä vastata lapsen tunneviesteihin johdonmukaisesti ja sensitiivisesti. Näin se tarjoaa käsitteellistä ja käytännöllistä perustaa tunnesäätelyn tukemiselle varhaiskasvatuksessa.

Kolmantena aineistona on Rusasen (2011) teos, joka tarkastelee hoivan ja kiintymyksen merkitystä lapsen kehityksessä. Tulosten mukaan varhainen hoiva ja aikuisen sensitiivisyys ovat keskeisiä lapsen sosioemotionaalisen kehityksen ja turvallisen kiintymyssuhteen rakentumisen kannalta. Teos osoittaa myös, että sensitiivisyydellä on pitkäaikaisia vaikutuksia lapsen tunne-elämän tasapainoon ja myöhempisiin vuorovaikutussuhteisiin.

Neljäs aineisto on Ahosen ja Roosin (2021) teos Untuvikot: alle 3-vuotiaiden pedagogiikka, joka tarkastelee varhaiskasvatuksen aloittamista pienen lapsen elämän merkittävänä muutoksena. Teos korostaa lämpimän ja arvostavan vuorovaikutuksen merkitystä ja tuo

esiin, että pedagogiikka on läsnä koko päivän ajan – niin leikissä, siirtymissä kuin hoitotilanteissakin. Kirja tukee varhaiskasvatuksen ammattilaisia käytännön esimerkkien avulla ja havainnollistaa sensitiivisyyden ilmenemistä pedagogisissa ratkaisuissa.

Viides aineisto on Ojajärven (2022) pro gradu -tutkielma, jossa tarkastellaan varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia pedagogisen sensitiivisyyden toteutumisesta alle kolmevuotiaiden ryhmissä. Tutkimus tuo esiin, että sensitiivisyys ilmenee erityisesti lasten tunteiden ja viestien tunnistamisena ja niihin vastaamisena, mutta sen toteutumista voivat heikentää kiire, ryhmäkokojen suuruus sekä henkilöstön jaksamiseen liittyvät tekijät. Tutkielma tekee näkyväksi, että pedagogisen sensitiivisyyden onnistuminen edellyttää sekä yksilöllistä herkkyyttä että riittäviä rakenteellisia edellytyksiä.

Kuudes aineisto on Inkisen (2021) pro gradu -tutkielma, joka tarkastelee laadukasta pedagogiikkaa alle kolmevuotiaiden ryhmissä varhaiskasvatuksen opettajien kertomusten kautta. Tulosten mukaan laadukas pedagogiikka rakentuu sensitiivisestä vuorovaikutuksesta, lapsen yksilöllisestä ja lämpimästä kohtaamisesta sekä lapsilähtöisestä toiminnasta. Samalla tutkimus nostaa esiin resurssien ja ajan riittämättömyyden haasteina, jotka voivat estää sensitiivisyyden toteutumista arjessa.

Valitun aineiston sisällöt täydentävät toisiaan ja muodostavat kokonaisuuden, jossa sensitiivistä vuorovaikutusta tarkastellaan eri näkökulmista: arjen rakenteiden, tunnesäätelyn, kiintymyssuhteen, pedagogisten käytäntöjen sekä henkilöstön kokemusten kautta. Yhdessä ne tarjoavat pohjan tämän opinnäytetyön analyysille ja tutkimuskysymykseen vastaamiselle. Aineistolla on kuitenkin myös rajoituksia. Niihin sisältyy vain kuusi aineistoa, mikä kaventaa tarkastelun laajuutta ja voi jättää joitakin ilmiön ulottuvuuksia vähemmälle huomiolle. Kaikki aineistot ja tutkimukset ovat suomalaisia, mikä tekee kokonaisuudesta hyvin toimintaympäristöön sopivan, mutta samalla kansainvälinen tutkimuskeskustelu jää taustalle.

Lisäksi aineistossa yhdistyvät sekä tutkimusperustaiset julkaisut että käytännönläheiset teokset. Tämä tuo tarkasteluun arvokasta moniäänisyyttä, mutta voi vaikuttaa siihen, kuinka syvällisesti ilmiötä voidaan analysoida tieteellisestä näkökulmasta.

Käytännönläheisten teosten sisällyttäminen oli kuitenkin perusteltua, sillä ne avaavat sensitiivisyyttä varhaiskasvatuksen arjen tasolla ja tukevat tutkimustulosten tulkintaa. Näin aineisto tarjoaa sekä teoreettisen että konkreettisen näkökulman siihen, miksi sensitiivinen vuorovaikutus on merkityksellistä erityisesti alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa sekä miten se tukee lasten turvallisuuden tunnetta, kiintymyssuhteita ja kokonaisvaltaista kehitystä.

4.3 Aineiston analyysi ja teemoittelun eteneminen

Tämän opinnäytetyön aineisto analysoitiin laadullisen teemoittelun avulla. Teemoittelu on sisällönanalyysin menetelmä, jossa aineistosta nostetaan esiin tutkimuskysymysten kannalta olennaisia aiheita ja käsitteitä, joita ryhmitellään laajemmiksi kokonaisuuksiksi (Juhila, 2021b). Menetelmän avulla hajanaisesta tutkimustiedosta pystyttiin muodostamaan jäsennelty kokonaiskuva sensitiivisen vuorovaikutuksen merkityksestä alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksessa.

Teemoittelussa edettiin aineistolähtöisesti, mikä on kuvailevalle kirjallisuuskatsaukselle luonteenomaista (ks. Juhila, 2021b). Tässä lähestymistavassa analyysi rakentui valitun aineiston perusteella ilman ennalta asetettuja teoreettisia luokitteluja. Käytännössä analyysi eteni siten, että aineisto luettiin useaan kertaan ja siitä tehtiin merkintöjä sensitiivisyyttä kuvaavista ilmiöistä ja käsitteistä. Näitä pelkistettiin ja ryhmiteltiin niiden sisältöjen samankaltaisuuden perusteella, minkä jälkeen syntyneitä luokkia vertailtiin ja yhdistettiin laajemmiksi teemoiksi.

Koodaaminen toimi tässä prosessissa aineiston käsittelyn perusvälineenä ja analyysin ensimmäisenä vaiheena. Koodaamisen avulla aineistosta tunnistettiin tutkimuskysymysten kannalta olennaiset osat ja ne järjestettiin hallittavaan muotoon. Samankaltaiset ilmaukset yhdistettiin ja nimettiin yhteisen sisällön mukaisesti, jolloin muodostui alustavia luokkia. Näitä luokkia tarkennettiin ja jaettiin alaluokiksi, jotka myöhemmin yhdistyivät laajemmiksi teemoiksi. Koodaaminen ei ole vain tekninen luokittelutoimenpide, vaan tulkinnallinen prosessi, jossa tutkija tekee aktiivisia valintoja siitä, mitä aineistosta nostetaan esiin ja millaisia merkityksiä niille annetaan (Juhila, 2021a).

Tämän prosessin tuloksena muodostui kolme toisiaan täydentävää pääteemaa: 1) yksilöllinen ja kiireetön kohtaaminen arjessa, 2) tunteiden tunnistaminen ja säätelyn tuki sekä 3) hoiva, kiintymyssuhteet ja niiden vaikutukset. Näiden teemojen katsottiin kuvaavan aineiston keskeisiä näkökulmia siihen, miten sensitiivinen vuorovaikutus rakentuu varhaiskasvatuksen arjessa ja miten se tukee lapsen kokonaisvaltaista kehitystä.

Alasuutarin (2011, luku 2) mukaan laadullisen analyysin tavoitteena ei ole jäädä yksittäisten havaintojen tasolle, vaan pyrkiä ymmärtämään ilmiötä kokonaisuutena ja sen sisäistä rakennetta. Tässä työssä teemoittelu auttoi tunnistamaan, millaisia yhtäläisyyksiä ja eroja eri tutkimusten ja teosten näkökulmat sisälsivät. Tavoitteena oli tehdä näkyväksi ne keskeiset tekijät, joiden kautta sensitiivinen vuorovaikutus tukee alle kolmevuotiaiden lasten hyvinvointia ja kehitystä.

5 Tutkimuksen tulokset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miksi sensitiivinen vuorovaikutus on erityisen merkityksellistä alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksessa sekä millä tavoin se tukee lasten turvallisuuden tunnetta, kiintymyssuhteita ja kokonaisvaltaista kehitystä.

Tutkimuksessa tarkasteltiin, miten sensitiivisyys ilmenee varhaiskasvatuksen arjessa ja miten se edistää lapsen emotionaalista hyvinvointia, sosiaalisia suhteita ja oppimisen edellytyksiä.

Aineiston laadullinen teemoittelu tuotti kolme keskeistä kokonaisuutta: 1) yksilöllinen ja kiireetön kohtaaminen arjessa, 2) tunteiden tunnistaminen ja säätelyn tuki sekä 3) hoiva ja kiintymyssuhteet. Ensimmäinen teema, yksilöllinen ja kiireetön kohtaaminen arjessa, korostaa aikuisen kykyä huomioida lapsi yksilönä varhaiskasvatuksen päivittäisissä rutiineissa (Kalliala, 2008; Ahonen & Roos, 2021). Pro gradu tutkimuksissa (Inkinen, 2021; Ojajärvi, 2022) sensitiivisyys näyttäytyi ammatillisena taitona, joka edellyttää lapsen temperamentin, iän ja vireystilan huomioimista sekä rauhallisen, kiireettömän ilmapiirin luomista.

Toinen teema on tunteiden tunnistaminen ja säätelyn tukeminen, jossa keskiössä on aikuisen rooli lapsen tunne-elämän kehityksen tukijana ja turvallisen ilmapiirin rakentajana (Kanninen & Sigfrids, 2012). Inkisen (2021) ja Ojajärven (2022) tutkimusten mukaan tämä tarkoittaa erityisesti lasten sanallisten ja sanattomien viestien herkkyyttä tulkita, sekä turvallisuutta vahvistavaa läheisyyttä, kuten syliä ja kosketusta, jotka ovat erityisen tärkeitä alle kolmevuotiaiden emotionaalisisessa tuessa.

Kolmas teema, hoiva ja kiintymyssuhteet, tuo esiin varhaisen sensitiivisyyden merkityksen lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen sekä sen kauaskantoiset vaikutukset myöhempään vuorovaikutussuhteisiin (Rusanen, 2011). Inkisen (2021) ja Ojajärven (2022) havainnot täydentävät tätä näkökulmaa korostamalla, että hoiva, läheisyys ja arjen konkreettiset hoivatilanteet eivät ole erillisiä pedagogiikasta, vaan olennainen osa sitä, mikä vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta ja kiintymyssuhteiden rakentumista.

Kokosin teemat ja niihin vaikuttavat tekijät taulukkoon 1. Näiden kautta voidaan tarkastella, miten sensitiivinen vuorovaikutus rakentuu varhaiskasvatuksen arjessa ja millaisia merkityksiä sillä on alle kolmevuotiaiden lasten hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle. Teemat toimivat tulosten rungon muodostajina ja ohjaavat johtopäätösten tekemistä.

Taulukko 1 Teemoittelu aineistosta

Yksilöllinen ja kiireetön kohtaaminen arjessa	Tunteiden tunnistaminen ja säätelyn tuki	Hoiva ja kiintymyssuhteet
Aikuisen kyky huomioida lapsi yksilönä	Aikuisen rooli lapsen tunne-elämän tukijana	Pysyvät ja johdonmukaiset hoivasuhteet – turvallisuus
Sensitiivinen reagointi lapsen tarpeisiin	Luottamuksen ja turvallisuuden tunteen vahvistaminen	Kiintymyssuhteiden merkitys sosioemotionaalille kehitykselle
Emotionaalinen saatavilla olo	Lempeä ja johdonmukainen vuorovaikutus	Varhaisten kokemusten vaikutukset myöhempään ihmissuhteisiin ja oppimiseen
Aito kohtaaminen ja läsnäolo	Lapsen tunnetilojen sanoittaminen ja säätelyn tukeminen	Hoivan ja opetuksen erottamattomuus
Lapsen temperamentin ja vireystilan huomioiminen	Syli ja kosketus turvan luojina	

5.1 Yksilöllinen ja kiireetön kohtaaminen arjessa

Useat tutkimukset osoittavat, että varhaiskasvatuksen arjen tilanteet – kuten pukeminen, ruokailu ja lohduttaminen – tarjoavat merkityksellisiä hetkiä sensitiivisen vuorovaikutuksen toteutumiselle. Kallialan (2008, ss. 273–274) mukaan pienemmissä ryhmissä aikuisilla on enemmän mahdollisuuksia kohdata lapsi yksilöllisesti ja vastata hänen tarpeisiinsa oikea-aikaisesti. Pelkät rakenteelliset järjestelyt eivät kuitenkaan riitä, vaan lapsen kokemuksen nähdäksi ja kuulluksi tulemisesta turvaa aikuisen ammatillinen herkkyys ja sitoutuminen. Ojajärven (2022, ss. 63–65, 71–73) tutkimus vahvistaa tätä näkökulmaa tuomalla esiin, että sensitiivisyys toteutuu parhaiten pienryhmissä ja kahdenkeskisissä tilanteissa, joissa kiire on vähäistä ja ilmapiiri positiivinen. Opettajat kuvasivat sensitiivistä kasvattajaa empaattiseksi ja lämpimäksi aikuiseksi, joka kykenee huomioimaan lapsen sanalliset ja sanattomat viestit. Sensitiivisyys nähtiin osin synnynnäisenä ominaisuutena, mutta samalla taitona, jota voi tietoisesti harjoitella.

Myös Kanninen ja Sigfrids (2012, ss. 59–60) korostavat aikuisen kykyä pitää lapsi mielessään ja vastata tämän viesteihin sensitiivisesti, erityisesti suurissa ryhmissä, joissa yksilöllinen huomioiminen muuten helposti jää puutteelliseksi. Heidän mukaansa sensitiivisyys tarkoittaa aikuisen emotionaalista läsnäoloa, kykyä tulkita lapsen sanattomia viestejä sekä valmiutta vastata niihin johdonmukaisesti ja rauhallisesti. Rusasen (2011, ss. 158–164) tutkimus täydentää tätä näkökulmaa osoittamalla, että lapsi tarvitsee

varhaislapsuudesta lähtien pysyvyyttä, jatkuvuutta ja sensitiivistä hoivaa rakentaakseen turvallisia sisäisiä mielikuvia hoivaajistaan. Sensitiivinen ja johdonmukainen vuorovaikutus tukee lapsen tunteiden säätelyä ja luottamusta aikuisiin, kun taas sensitiivisyyden puute voi johtaa turvattomuuteen ja vaikeuksiin ihmissuhteissa myöhemmin.

Kalliala (2008, ss. 258–261) painottaa lisäksi fyysisen ja emotionaalisen läheisyyden merkitystä, joka voi toteutua esimerkiksi sylissä pitämällä, leikkiin osallistumalla tai lapsen havaintoihin tarttumalla. Läheisyys ja kosketus eivät ole vain hoivan välineitä, vaan ne rakentavat lapsen kokemusta arvostuksesta ja nähdystä tulemisesta. Myös Kanninen ja Sigfrids (2012, ss. 59–60) tuovat esiin, että aikuisen rauhallinen ja johdonmukainen läsnäolo luo lapselle kokemuksen turvallisuudesta ja arvostuksesta.

Lisäksi tutkimuksissa on havaittu, että päivähoiton aloitus on monelle pienelle lapselle stressaava ja kuormittava vaihe. Reaktiot vaihtelevat temperamentin ja aiempien kokemusten mukaan: osa lapsista reagoi itkulla ja takertumisella, osa vetäytymisellä tai univaikeuksilla. Kanninen ja Sigfrids (2012, ss. 59–60) tuovat esiin, että näissä tilanteissa aikuisen sensitiivisyys on ratkaisevaa. Lapsi tarvitsee aikuisen, joka tunnistaa hänen yksilölliset reaktionsa, tarjoaa jatkuvaa läsnäoloa ja auttaa häntä vähitellen sopeutumaan uuteen ympäristöön. Koska pieni lapsi ei kykene itsenäisesti säätämään kuormittavia tunteitaan, aikuisen rooli turvallisena ja ennakoitavana tukijana korostuu. Ahosen ja Roosin (2021, ss. 48–59) mukaan sensitiivinen vuorovaikutus näkyy siinä, että kasvattaja pysähtyy yksilöllisesti lapsen tunteen äärelle, eikä kiirehdi ohittamaan esimerkiksi ikävää tai surua. Kaikkia lapsia ei voi kohdata samalla tavalla: yksi saattaa rauhoittua nopeasti ja siirtyä muihin puuhiin, kun taas toinen tarvitsee pitkän sylihetken. Sensitiivisyys tarkoittaa tällöin aikuisen kykyä mukauttaa toimintaansa lapsen tarpeen mukaisesti ja viestiä, että lapsen tunne otetaan todesta.

5.2 Tunteiden tunnistaminen ja säätelyn tuki

Tutkimukset osoittavat, että aikuisen rooli lapsen tunne-elämän tukijana on keskeinen osa sensitiivistä vuorovaikutusta. Kanninen ja Sigfrids (2012, ss. 59–60, 91–92) korostavat, että lapsen viesteihin vastaaminen ja hänen mieleensä pitäminen ovat sensitiivisyyden ydintä. Kun aikuinen tunnistaa lapsen tunteet ja reagoi niihin johdonmukaisesti, lapsi saa kokemuksen siitä, että hänen tunteensa ovat tärkeitä ja hyväksytyjä. Tämä luo pohjan turvallisuuden tunteelle ja tukee lapsen kykyä säädellä tunteitaan. He kuvaavat, että aikuisen fyysinen ja emotionaalinen läsnäolo ovat erottamaton osa sensitiivisyyttä: lapsi tarvitsee aikuisen, joka on aidosti saatavilla sekä konkreettisesti että henkisesti. Lapsen

pienet eleet, ilmeet ja ääntelyt ovat usein tärkeämpiä kuin sanat, ja aikuisen tehtävä on virittäytyä näihin viesteihin.

Inkisen (2021, ss. 49–52, 68–70) mukaan laadukas pedagogiikka rakentuu erityisesti lämpimästä ja yksilöllisestä kohtaamisesta sekä spontaanista lapsilähtöisyydestä. Sensitiivinen aikuinen nähtiin merkittävämpänä kuin aikuislähtöinen, tarkkaan suunniteltu toiminta, mikä kertoo siitä, että juuri vuorovaikutus ja tunneviesteihin vastaaminen luovat perustan lapsen turvallisuuden kokemukselle. Toisaalta tutkimuksessa nousi esiin, että tavoitteellisuuden ja vertaisvuorovaikutuksen tukemisen puutteet voivat heikentää lapsen osallisuuden kokemusta, mikä viittaa tarpeeseen vahvistaa tietoisuutta varhaiskasvatuksen oppimiskäsityksestä.

Myös Rusanen (2011, ss. 93–98, 158–164) tuo esiin, että sensitiivinen ja oikea-aikainen vuorovaikutus tukee lapsen tunnesäätelyn kehittymistä. Hänen mukaansa lapsi oppii vähitellen säätelmään omia tunteitaan aikuisen mallin ja rauhoittavan läsnäolon avulla. Jos aikuinen ei ole emotionaalisesti saatavilla, lapsen kyky hallita tunteitaan voi jäädä puutteelliseksi, mikä voi ilmetä turvattomuutena ja levottomuutena jo varhaislapsuudessa. Pienet lapset eivät aina ilmaise tarpeitaan sanallisesti, joten aikuisen on osattava tulkita eleitä, ilmeitä ja tunnetiloja ja reagoitava niihin oikea-aikaisesti. Tämä hienovarainen responsiivisuus vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta ja auttaa häntä harjoittelemaan tunteiden säätelyä.

Päivähoidon aloitus on erityinen tilanne, jossa tunteiden tunnistaminen ja säätelyn tukeminen korostuvat. Kannisen ja Sigfridsin (2012, ss. 59–60) mukaan lapset reagoivat aloitukseen eri tavoin: osa itkulla ja takertumisella, osa vetäytymällä tai univaikeuksilla. Nämä reaktiot kertovat lapsen kokemasta kuormituksesta, jota hän ei vielä pysty itse säätelmään. Ahosen ja Roosin (2021, ss. 49–50) havainnot korostavat, että ero vanhemmasta on lapselle mullistava kokemus, joka voi aiheuttaa pitkäkestoista stressiä, ellei sitä käsitellä sensitiivisesti. Lapsen suru ja ikävä tulee ottaa todesta sen sijaan, että niitä vähäteltäisiin tai peiteltäisiin leikillä. Sensitiivinen aikuinen auttaa lasta nimeämään ja säätelmään tunteitaan, esimerkiksi antamalla lapselle luvan itkeä ja olla vanhemman kaipuun äärellä turvallisesti syliin kannateltuna, tämä auttaa lasta vähitellen rakentamaan luottamusta uuteen ympäristöön. Tämä havainnollistaa, että lapsen tunteiden todesta ottaminen on yhtä tärkeää kuin niiden säätelyn tukeminen.

Kallialan (2008, ss. 258–261) tutkimus vahvistaa, että arjen pienet kohtaamiset – kuten lapsen huomioiden vastaanottaminen tai läsnäolo leikin aikana – ovat keskeisiä tunnetaitojen tukemisessa. Kun aikuinen vastaa lapsen aloitteisiin ja sanoittaa hänen

tunteitaan, lapsi oppii tunnistamaan ja jäsentämään omia kokemuksiaan. Aikuisen sensitiivisyys näkyy pienissä eleissä, kuten katsekontaktissa, kosketuksessa ja äänenpainossa, jotka yhdessä rakentavat lapsen kokemusta arvostuksesta ja turvasta. Näin sensitiivisyys toimii siltana lapsen tunne-elämän kehityksen ja hänen arjessa kokemansa turvallisuuden välillä.

5.3 Hoiva ja kiintymyssuhteet

Alle kolmevuotiaiden kehityksen kannalta ratkaisevaa on pysyvän ja turvallisen kiintymyssuhteen rakentuminen vähintään yhteen ensisijaiseen aikuiseen. Rusanen (2011, ss. 222–223) korostaa, että lapsi tarvitsee vuorokauden ympäri jatkuvaa, johdonmukaista ja herkkää vuorovaikutusta, jotta hänen kokemuksensa turvallisuudesta ja luottamuksesta voi vahvistua. Ojajärven (2022, ss. 74–77) tutkimus puolestaan osoittaa, että kiire, suuret ryhmäkoot ja henkilöstön heikot suhdeluvut ovat keskeisiä esteitä sensitiivisyydelle ja siten myös turvallisen kiintymyssuhteen rakentumiselle. Opettajat kuvasivat, että henkilöstön stressi ja turhautuminen voivat heikentää kykyä kohdata lapsi johdonmukaisesti ja myötätuntoisesti. Tämä tukee Rusasen havaintoja siitä, että rakenteelliset ratkaisut kuten pienryhmät ja pysyvät aikuiset ovat olennaisia lapsen kiinnittymisen ja pitkäaikaisen hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Varhaiskasvatuksen arjessa kiintymyssuhde ei synny itsestään. Rusanen (2011, ss. 65–66, 205–208) huomauttaa, että erityisesti pienillä lapsilla on oltava nimetyt ja pysyvät aikuiset, jotka vastaavat heidän tarpeisiinsa johdonmukaisesti. Mikäli vastuunkantaja on liikaa eikä yksittäinen aikuinen sitoudu lapseen, lapsi voi jäädä ilman riittävää hoivaa. Tämä näkyy kiintymyssuhteen laadussa: välttelevässä kiintymyksessä lapsi jää yksin tunteidensa kanssa, ristiriitaisessa kiintymyksessä aikuisen epäjohdonmukaisuus aiheuttaa voimakkaita reaktioita, ja jäsentymättömässä kiintymyksessä lapsi kokee aikuisen yhtä aikaa sekä turvan että pelon lähteeksi.

Hoitosuhteiden jatkuvuus on päivähoidossa haavoittuva tekijä. Toistuvat erotilanteet ja hoitopaikan vaihdokset voivat heikentää lapsen mahdollisuutta muodostaa turvallisia suhteita, mikä voi johtaa levottomuuteen, protestikäyttäytymiseen tai vetäytymiseen. Rusanen (2011, ss. 222–223) nostaa esiin erityisesti alle 3-vuotiaat lapset ja pienet kaksivuotiaat tytöt, joiden kiintymyssuhde on vielä herkässä vaiheessa ja jotka siksi ovat alttiimpia hoivan puutteille.

Rakenteelliset tekijät vaikuttavat vahvasti kiintymyssuhteiden rakentumiseen. Suuret ryhmäkoot, henkilöstön vaihtuvuus ja kiire heikentävät sensitiivisen vuorovaikutuksen

mahdollisuuksia (Rusanen, 2011, ss. 270–285). Kalliala (2008, ss. 266–268) puolestaan korostaa, että pienemmät ryhmäkoot ja pienryhmätoiminta tukevat lapsen mahdollisuutta luoda pysyviä suhteita ja kokea läheisyyttä. Perhepäivähoidossa, jossa ryhmät ovat pienempiä ja pysyvyys suurempaa, sensitiivisen hoivan toteutuminen on usein helpompaa kuin suurissa päiväkotiryhmissä.

Pitkän aikavälin näkökulmasta varhainen sensitiivinen hoiva on ratkaiseva lapsen tunne-elämän ja sosiaalisten taitojen kehitykselle. Johdonmukainen ja herkkä reagointi vahvistaa lapsen kokemusta jatkuvuudesta ja turvasta, mikä luo pohjan oppimiselle ja hyvinvoinnille. Sen sijaan hoivan puute voi näkyä jo varhaislapsuudessa stressioireina ja kasautua myöhemmin oppimisvaikeuksiksi, mielenterveyden haasteiksi ja ihmissuhdeongelmiksi. (Rusanen, 2011, ss. 270–285)

6 Tutkimuksen eettisyys ja kestävän kehityksen näkökulma

Tutkimuksessa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä ja huolellista lähdekritiikkiä. Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, joten tutkimuseettisyys liittyy erityisesti aineiston valintaan ja asianmukaiseen käyttöön sekä tutkimustiedon läpinäkyvään käsittelyyn (ks. Arene, 2025; TENK, 2019). Aineistoksi valittiin tieteellisesti arvioituja julkaisuja ja kotimaisia sekä kansainvälisiä tutkimuksia, jotka edustavat ajankohtaista ja luotettavaa tietoa varhaiskasvatuksen kentältä. Kaikki viittaukset on esitetty johdonmukaisesti ja tekijänoikeuksia kunnioittaen.

Eettisyys näkyy työssä myös sisällöllisellä tasolla: sensitiivisen vuorovaikutuksen tarkastelu alle kolmevuotiaiden näkökulmasta perustuu lapsen edun ja ihmisarvon kunnioittamiseen, jotka ovat sekä varhaiskasvatuksen että sosiaalialan keskeisiä eettisiä periaatteita (ks. Kohonen ym., 2019). Tutkimus ei kohdistu suoraan lapsiin tai perheisiin, joten siihen ei liity henkilötietojen käsittelyä tai erityisen haavoittuvan ryhmän suojaamista. Sen sijaan eettinen vastuu ilmenee siinä, että lasten kokemuksia käsitellään kunnioittavasti, arvostaen heidän yksilöllisyyttään ja oikeutta tulla nähdyksi ja kuulluksi varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyö kytkeytyy myös kestävän kehityksen periaatteisiin ja tukee YK:n Agenda 2030 -tavoitteita (ks. Ulkoministeriö, n.d.). Työn keskiössä on sosiaalinen kestävyys, joka ilmenee pyrkimyksenä lisätä ymmärrystä sensitiivisen vuorovaikutuksen merkityksestä alle kolmevuotiaiden lasten hyvinvoinnille ja osallisuudelle (ks. Korhonen, n.d.). Työn tuottama tieto vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua ja tukee lasten tasa-arvoisia mahdollisuuksia kasvuun ja oppimiseen. Samalla työ liittyy kulttuuriseen kestävyYTEEN, sillä se edistää arvostavaa, moninaisuutta kunnioittavaa ja inklusiivista toimintakulttuuria.

Taloudellinen kestävyys näkyy epäsuorasti varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta, kun sensitiivinen vuorovaikutus ja laadukas kasvatustyö tukevat lasten hyvinvointia jo varhaisessa vaiheessa, voidaan vähentää myöhempien korjaavien palveluiden tarvetta. Näin työ tuo esiin eri kestävyiden osa-alueiden keskinäisriippuvuuden: sosiaalinen hyvinvointi luo perustan taloudelliselle ja kulttuuriselle kestävyydelle (ks. Korhonen, n.d.).

Kestävyysajattelu on olennainen osa opinnäytetyötä ja sitä on tarkasteltu sekä teoreettisesti että käytännön varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Työ tarjoaa uusia vastuullisia näkökulmia, jotka korostavat sensitiivisen ja arvostavan vuorovaikutuksen merkitystä kestäväen kasvatuksen perustana. Samalla se kutsuu varhaiskasvatuksen ammattilaisia pohtimaan omaa toimintaansa ja sen vaikutuksia lasten kokemaan turvallisuuteen ja hyvinvointiin, mikä on kestäväen ja eettisesti vastuullisen kasvatustyön ydin.

7 Johtopäätökset

Tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella sensitiivinen vuorovaikutus muodostuu keskeiseksi tekijäksi alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Se rakentuu kolmen toisiaan tukevan osa-alueen varaan: 1) yksilöllinen ja kiireetön kohtaaminen arjessa, 2) tunteiden tunnistaminen ja säätelyn tuki sekä 3) hoiva ja pysyvät kiintymyssuhteet. Näiden osa-alueiden kautta sensitiivisyys näyttäytyy varhaiskasvatuksen perustana, joka tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, oppimista ja osallisuutta. Sensitiivinen vuorovaikutus ei ole vain yksittäisiä tekoja, vaan kokonaisvaltainen tapa olla läsnä lapsen elämässä ja tukea hänen kehitystään arjen eri tilanteissa.

Tulokset vahvistavat teoriaosuudessa esitettyä käsitystä siitä, että varhaiskasvatus on lapsen kasvun ja oppimisen kannalta merkittävä vaihe, jossa turvalliset ihmissuhteet ja yksilöllinen huomio ovat olennaisia (Laaksonen, 2022, ss. 10–30).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022, ss. 22, 27) mukaan lapsen hyvinvointi ja oppiminen rakentuvat myönteisestä vuorovaikutuksesta ja kokemuksesta tulla kuulluksi. Katsauksen perusteella juuri sensitiivinen vuorovaikutus tekee nämä periaatteet näkyviksi käytännön tasolla, kun aikuinen pysähtyy lapsen viestin äärelle ja vastaa siihen rauhallisesti ja johdonmukaisesti, lapsi kokee olevansa hyväksytty ja tärkeä.

Kiintymyssuhdemallit (Sinkkonen, 2004; Tokola & Airo, 2024) ja niiden ymmärtäminen tarjoavat tärkeän näkökulman sensitiivisyyden merkityksen ymmärtämiselle varhaiskasvatuksessa. Turvallinen kiintymyssuhde syntyy toistuvissa, johdonmukaisissa ja

emotionaalisesti lämpimissä tilanteissa, joissa aikuinen on aidosti läsnä. Tämä katsaus vahvistaa, että sensitiivisyys ja turvallinen kiintymys kulkevat rinnakkain: molemmat rakentuvat pysyvyydestä, ennakoitavuudesta ja luottamuksesta. Jos aikuinen on poissaoleva tai kiireinen, lapsi ei saa riittävää tukea tunteidensa säätelyyn, mikä voi heijastua myöhemmin hänen minäkuvaansa ja sosiaalisiin taitoihinsa. Turvallinen aikuissuhde sen sijaan luo perustan lapsen tunnesäätelylle ja kyvylle luottaa sekä itseensä että muihin.

Pedagogisen herkkyyden näkökulmasta sensitiivisyys on ammatillinen taito, joka näkyy arjen pienissä kohtaamisissa. Hännikäisen (2017, ss. 56–63) mukaan sensitiivisyys ilmenee muun muassa katsekontaktissa, lempeässä äänessä, kosketuksessa ja tunteiden sanoittamisessa. Näillä pienillä eleillä aikuinen viestii lapselle, että hän on turvassa ja tärkeä. Samoin Kalliala (2012, ss. 54–55) korostaa, että lapsi aistii aikuisen tunnetilan herkästi ja tarvitsee aikuisen rauhallista ja johdonmukaista läsnäoloa. Tämän katsauksen tulokset tukevat näitä havaintoja, sillä lapsen tunnetaitojen, itsesäätelyn ja osallisuuden kehittyminen edellyttää aikuisen kykyä eläytyä lapsen tilanteeseen ja vastata siihen empaattisesti.

Kajan (2021, ss. 68–70) ja Kokkola (2023, ss. 27, 33, 62) tuovat esiin, että sensitiivisyys ei ole vain yksittäisen kasvattajan ominaisuus, vaan osa koko työyhteisön toimintakulttuuria. Tämä havainto toistuu myös tässä katsauksessa. Sensitiivisyyden vahvistaminen edellyttää yhteistä pohdintaa, arviointia ja jatkuvaa oppimista. Kun henkilöstö pysähtyy yhdessä pohtimaan arjen tilanteita ja niiden merkitystä lapsen kokemukselle, sensitiivisyys ei jää yksittäisten työntekijöiden varaan, vaan siitä tulee yhteinen ammatillinen toimintatapa. Reflektiivinen työote auttaa kasvattajia tunnistamaan, miten heidän oma toimintansa vaikuttaa lapsen kokemukseen nähdyn ja kuullun tulemisesta.

Katsauksen tulokset tukevat Kallialan (2012, ss. 31, 58–59, 160) näkemystä siitä, että pienryhmätoiminta ja pehmeä aloitusjakso vahvistavat lapsen turvallisuuden tunnetta ja auttavat sensitiivisen vuorovaikutuksen toteutumisessa. Rauhallinen aloitus ja nimetyt omahoitajat antavat lapselle mahdollisuuden kiintyä uuteen aikuiseen ja sopeutua uuteen ympäristöön omaan tahtiinsa. Arjen tilanteisiin, kuten siirtymiin ja ristiriitoihin, tulisi laatia yhteiset toimintaperiaatteet, joiden avulla henkilöstö voi tukea lasten tunnetaitoja johdonmukaisesti ja rauhallisesti. Lisäksi säännölliset reflektiohetket vahvistavat kasvattajien yhteistä ymmärrystä sensitiivisyydestä ja sen merkityksestä. Myös huoltajayhteistyön tiivistäminen esimerkiksi avoimilla keskusteluilla ja lapsen arjen jakamisella tukee lapsen hyvinvointia ja varmistaa, että hänen tarpeensa ymmärretään yhtenäisesti kodin ja varhaiskasvatuksen välillä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että tämän kirjallisuuskatsauksen tulokset vastaavat asetettuihin tutkimuskysymyksiin selkeästi. Sensitiivinen vuorovaikutus osoittautui varhaiskasvatuksen laadun ja lapsen hyvinvoinnin perustaksi. Tämä selittää, miksi aikuisen sensitiivisyys on erityisen merkityksellistä alle kolmevuotiaiden lasten kohdalla ja miten se tukee turvallisuuden tunnetta, kiintymyksen rakentumista ja kokonaisvaltaista kehitystä.

Sensitiivisyys yhdistää kiintymyksen, tunteiden säätelyn ja pedagogisen herkkyyden yhdeksi kokonaisuudeksi, joka näkyy lapsen arjessa lämpönä, turvana ja osallisuutena. Kun kasvattajilla on aikaa, tukea ja yhteinen ymmärrys sensitiivisyyden merkityksestä, se heijastuu lapsen kokemukseen siitä, että hän tulee nähdyksi, kuulluksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Sensitiivisyys ei ole vain yksittäinen taito, vaan koko työyhteisön yhteinen vastuu ja edellytys laadukkaalle, lapsen hyvinvointia vahvistavalle varhaiskasvatukselle.

8 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tulokset ja työprosessi herättivät monia oivalluksia sensitiivisestä vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä pienten lasten varhaiskasvatuksessa. Työ osoitti, että sensitiivisyys ei ole vain yksittäinen taito, vaan varhaiskasvatuksen ammatillisen osaamisen perusta, joka rakentuu arjen pienissä hetkissä ja vuorovaikutustilanteissa. Nämä hetket, kuten pukeminen, lohduttaminen, yhteinen leikki tai katsekontakti muodostavat lapselle kokemuksen nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta, joka on keskeinen osa turvallisuuden tunnetta, minäkuvan rakentumista ja kiintymyssuhteiden kehittämistä.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miksi sensitiivinen vuorovaikutus on erityisen merkityksellistä alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa sekä millä tavoin se tukee lasten turvallisuuden tunnetta, kiintymyssuhteita ja kokonaisvaltaista kehitystä. Tavoitteena oli koota ja jäsentää ajankohtaista tutkimustietoa, joka vahvistaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten ymmärrystä sensitiivisyyden merkityksestä lapsen hyvinvoinnille, sosioemotionaalille kasvulle ja oppimisen edellytyksille.

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus mahdollisti sensitiivisen vuorovaikutuksen tarkastelun useista näkökulmista: kiintymyssuhteen, tunteiden säätelyn, pedagogiikan ja arjen kohtaamisten kautta. Katsaus tarjosi kokonaiskuvan siitä, miksi sensitiivinen vuorovaikutus on niin merkityksellistä alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Työ saavutti tavoitteensa kokoamalla ajankohtaista tutkimustietoa ja jäsentämällä sitä niin, että se tukee varhaiskasvatuksen ammattilaisten ymmärrystä sensitiivisyyden merkityksestä lapsen hyvinvoinnille, sosioemotionaalille kehitykselle ja oppimisen edellytyksille.

Menetelmällisesti työprosessi oli kuitenkin myös haastava. Aineistoa oli runsaasti, ja sen kriittinen valinta edellytti arviointia tutkimusten laadun ja menetelmällisen läpinäkyvyyden perusteella. Erityisen haastavaa oli rajata aineisto koskemaan juuri alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatusta. Lisäksi aineistojen kirjo pakotti pohtimaan, miten erottaa teoreettinen tieto tutkimustuloksista ja miten koota niistä yhtenäinen ja selkeä kokonaisuus. Tämä vaihe kehitti valmiuksia arvioida lähteitä ja aineistoja kriittisesti ja hahmottaa tutkimustiedon eri tasoja ja niiden sovellettavuutta käytäntöön.

Katsauksen rajoituksena on, että aineisto koostui pääasiassa suomalaisista tutkimuksista ja opinnäytetöistä. Tämä rajausta kuitenkin tuo esiin suomalaisen varhaiskasvatuksen erityispiirteet ja kuvaa hyvin ajankohtaista keskustelua varhaiskasvatuksen laadusta ja lapsen oikeuksista. Tuloksia voidaan siten pitää merkityksellisinä nimenomaan kotimaisen varhaiskasvatuksen kontekstissa.

Tulosten perusteella sensitiivinen vuorovaikutus edellyttää sekä ammatillista herkkyyttä että rakenteellisia edellytyksiä, kuten pienryhmätoimintaa, pysyvyyttä ja työyhteisön reflektiivistä toimintakulttuuria. Tulokset vahvistivat ymmärrystä siitä, että sensitiivisyys on koko yhteisön vastuuta – se ei voi olla vain yksittäisten kasvattajien ominaisuus, vaan sen tulee näkyä koko varhaiskasvatuksen arjessa, rakenteissa ja vuorovaikutuskulttuurissa. Tämä korostaa pedagogisen johtajuuden ja tiimityön merkitystä, sillä sensitiivinen ilmapiiri ei synny itsestään, vaan sitä tulee tietoisesti ylläpitää ja arvioida.

Työprosessi vahvisti omaa ammatillista osaamistani ja samalla syvensi ymmärrystä siitä, että sensitiivisyys on ennen kaikkea tietoista läsnäoloa ja virittäytymistä lapseen, se on kykyä nähdä lapsen kokemus ja vastata siihen aidosti ja johdonmukaisesti. Pienten lasten parissa työskentelevälle tämä ymmärrys on merkityksellinen, sillä se muistuttaa, että juuri arjen pienet hetket rakentavat lapsen tunne-elämää ja minäkuvaa.

Työn tuloksia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen kehittämisessä, henkilöstön koulutuksessa ja työyhteisöjen reflektiivisen toimintakulttuurin tukena. Jatkossa olisi tärkeää tutkia tarkemmin, miten rakenteelliset ja organisatoriset tekijät, kuten ryhmäkoot, henkilöstön vaihtuvuus ja resurssit vaikuttavat sensitiivisen vuorovaikutuksen toteutumiseen. Lisäksi käytännön välineiden kehittäminen sensitiivisyyden arvioimiseksi ja tukemiseksi arjessa voisi vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua entisestään.

Kokonaisuudessaan tämä opinnäytetyö vahvistaa käsitystä siitä, että sensitiivinen vuorovaikutus on laadukkaan varhaiskasvatuksen ydin. Se rakentaa lapsen turvallisuuden tunnetta, tukee tunteiden säätelyä ja luo perustan myönteiselle kasvulle ja oppimiselle.

Sensitiivinen varhaiskasvatus on sijoitus tulevaisuuteen, se syntyy pienistä hetkistä, mutta sen vaikutus lapsen elämään on suuri ja kauaskantoinen.

Lähteet

- Ahonen, L. & Roos, P. (2021). *Untuvikot: alle 3-vuotiaiden pedagogiikka*. PS-kustannus
- Alalääkkölä, K. (2014). Herkkää kasvatusta – Käsitteitä pedagogisesta herkkyydestä [pro gradu -tutkielma, Oulun yliopisto]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201406041668>
- Alasaari, N., Aromaa, E. & Stenius, N. (2022). *Tasa-arvoinen kasvatus. Opas vanhemmille ja muille lasten läheisille*. Naisasialiitto unioni ry.
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino.
- Arene. (18.2.2025). *Opinnäytetöiden eettiset suositukset*. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene. <https://arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Hännikäinen, M. (2017). Kasvattajan pedagoginen herkkyys ja pienten lasten emotionaalinen hyvinvointi päiväkotiryhmissä. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 27(1), 54–63. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202110265381>
- Impiö, H. & Kairamo, A. (2023). *Varhaiskasvatuksen työntekijöiden pedagoginen sensitiivisyys alle 3-vuotiaiden päiväkotiryhmässä*. [Kandidaatintutkielma, Oulun yliopisto]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202306192622>
- Inkinen, M. (2021). *”Edes hieno aikuislähtöinen toiminta ei ole yhtä tärkeää kuin sensitiivinen aikuinen” Laadukas pedagogiikka alle kolmivuotiaiden lasten ryhmissä työskentelevien opettajien kertomuksissa* [Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto]. <http://hdl.handle.net/10138/336776>
- Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R. (2007). *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen*. Turun yliopisto.
- Juhila, K. (2021a). *Koodaaminen*. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/koodaaminen/>
- Juhila, K. (2021b). *Teemoittelu*. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Kajan, H. (2021). *Sensitiivisen vuorovaikutuksen arviointi. Kasvattajien kokemuksia taitoportaista arviointivälineenä* [pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202111068227>
- Kalliala, M. (2008). *Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?* Gaudeamus.
- Kalliala, M. (2012). *Lapsuus hoidossa? Aikuisen päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa*. Gaudeamus.

- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S., Pietilä, A., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede*, 25(4), 291–301. <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286/77409>
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. (2012). *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. PS-kustannus.
- Kohonen, I., Kuula-Luumi, A. & Spoof, S.-K. (toim.). (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa* (2. uud. p.). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 3/2019. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- Koivunen, P. (2009). *Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen*. PS-kustannus.
- Kokkola, M. (2023). ”Lämmin ja sensitiivinen vuorovaikutus on kaiken sen pohja mitä me tääl tehdään” *Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen laadusta ja sen arvioinnista* [pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023051244217>
- Korhonen, A. (n.d.). *Taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys*. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/taloudellinen-sosiaalinen-ja-kulttuurinen-kestavyys>
- Korhonen, S. (2016). Kasvattajan sensitiivisyys vuorovaikutuksessa lapsen kanssa päiväkodin ohjatun toiminnan aikana [Kandidaatintutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201605112495>
- Korkalainen, P. (7.12.2023). *Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammaisen-henkilo-vanhempana/kiintymyssuhteen-merkitys-ja-sen-tukeminen>
- Laaksonen, V. (2022). *Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.
- LSK. (2024). *Miten alle 3-vuotiaiden lasten korkeatasoinen varhaiskasvatus varmistetaan?* Lastensuojelun keskusliiton politiikkasuositus. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2024/05/LSKL.-politiikkasuositus-2024-Miten-alle-3-vuotiaiden-korkeatasoinen-varhaiskasvatus-varmistetaan.pdf>
- MLL. (11.4.2025a). *2–3-vuotiaan persoonallisuuden kehitys*. Mannerheimin lastensuojeluliitto. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/2-3-v/2-3-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>
- MLL. (11.4.2025b). *2–3-vuotiaan sosiaalinen kehitys*. Mannerheimin lastensuojeluliitto. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/2-3-v/2-3-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>
- Ojajärvi, J. (2022). *Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia pedagogisen sensitiivisyyden toteutumisesta alle 3-vuotiaiden ryhmissä* [Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202204253569>
- OPH. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

- Ramos, C., Pereira, A., Feher, A. & Baptista, J. (2023). How does sensitivity influence early executive function? A critical review on hot and cool processes. *Infant Behavior and Development*, 73(101895). <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2023.101895>
- Ranta, S. (2021). *Vuorovaikutuksen monet ulottuvuudet taaperon kehityksen ja oppimisen luotseina*. Tutkittua varhaiskasvatuksesta. <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2021/10/08/vuorovaikutuksen-monet-ulottuvuudet-taaperon-kehityksen-ja-oppimisen-luotseina/#more-2069>
- Rusanen, E. (2011). *Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys*. Finn Lectura.
- Sinkkonen, J. (2004). Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. *Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim*, 120(15) <https://www.duodecimlehti.fi/duo94437>
- TEKN. (10.10.2023b). *Ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <https://tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi/ihmistieteiden-eettinen-ennakoarviointi>
- Tokola, M. & Airo, R. (14.2.2024). Kiintymyssuhteet ja kiintymyssuhdemallit. *Lääkärikirja Duodecim*. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01359>
- Ulkoministeriö. (n.d.). *Agenda 2030 – kestävä kehityksen tavoitteet*. Haettu 25.11.2025 osoitteesta <https://um.fi/agenda-2030-kestavan-kehityksen-tavoitteet>
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/540>
- Vilka, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House.